

ODLOMEK IZ ROMANA "LJUBIM"

ALEKSANDER AVDEJENKO — V. B.

ŠTIRIDESETO POGLAVJE

Spoznal sem ravnatelj avtomobil. Odprl sem vrata. V sobo so naglo stopili tovarniški ravnatelj, načelnik oddelka za Martinove peči Garbuz in topilec Kramarenko.

Bliskajoč z zlatimi zobmi je rekel načelnik ljubeznivo:

»Sanj, visoke peči počivajo že dva dni. Rude ni.«

Ravnatelj ga je prekinil:

»Zmrzal je zaustavila transporte. Odkar se je zgodila ta nesreča, se noben strojevodja ne upa z vlakom po klancu. Kajpak imajo prav, toda visoke peči stoje.«

Ravnatelj je nestrpno bobnal s členki po mizi. Nisem mu mogel takoj odgovoriti. Spomnil sem se včerajšnje nesreče. Povzročil jo je sam Bogatirev.

Ni mogel zadržati vlaka. Zdržal je po poledenelih tirnicah. Zaletel se je v že pripravljene vlake na postaji in od vsega je ostal le kup ruševin. Njega samega so našli kakih dvajset metrov od kraja nesreče. Bil je nezavesten, toda živ. Ni mu pomagalo dvajset let, ki jih je bil preživel na lokomotivi.

Poslali so ga z vlakom sinoči. Nobeden nas mladih strojevodij še ni imel priložnosti, da bi vodil vlak ob takem vremenu, ali tudi mi bi se bili radi naučili te umetnosti, in s skrbjo smo čakali, kakšen bo rezultat. Zdaj pa se je Bogatirev vrnil z rešilnim vozom.

Šel sem k njemu na stanovanje. Ko me je zagledal, je zardel, zamižal ter se hotel obrniti proč, a je samo zaječal od bolečine. Sramoval se je pogledati v oči človeku, ki je brezmejno veroval vanj.

Zdaj pa hočeta ravnatelj in inženjer, naj stopim jaz na njegovo mesto.

Luščil sem z nohti omet z zida, štel mušje sledove in tiho odkimaval. V sobi je presunljivo škripalo usnje Garbuzovega plašča ter so mlaskale na pipi ravnateljeve ustnice. Plavžar Kramarenko, ki je dotlej molčal, se me je dotaknil s prstom in rekel:

»Govoriva naravnost. Podpisal si pogodbo, da odgovarjaš za delo pri Martinovih pečeh. Torej odgovarjaj, prijatelj, daj nam rude.«

Nisem zmogel toliko moči, da bi pogledal svojim gostom v obraz.

Spomnil sem se svojih sanj... Naglo sem ponudil ravnatelju roko in skoraj zavpil, da sem voljan in da hočem dati vzgled drugim. Prosil sem le, naj me vsaj za trenutek odpeljejo k strojevodji Bogatirevu.

Nanaglo sem se oblekel. — Bogatirev ni spal. Tiho sem stopil k njegovi postelji in nisem vedel, kako naj začnem. Ni se obrnil od mene, gledal me je srepo ter potrpežljivo čakal na mojo besedo. Sklonil sem glavo in dejal:

»Stric Miša, vodil bom vlak z Rudne gore.«

Bogatirev je pozabil na bolečine. Nem se je dvignil na postelji, se nežno dotaknil mojega ramena in vprašal:

»Kaj si rekel, Sanj?«

Ta lahni in nežni glas mi je pregnal strah. Nisem se več bal. Ponovil sem glasno in razločno:

»Danes bom pripeljal k Martinovim pečem vlak rude.«

Bogatirev je mukoma in dolgo nekaj iskal na dnu mojih oči. Še zmeraj me je držal za ramo, navsezadnje je komaj slišno in s prosečim glasom rekel ženi:

»Marja Grigorjevna, naliž Sanjki vročega čaja.«

Izpustil me je, se obrnil, mi ponudil cigareto, in vendar ni našel besede in ni vedel, kam naj dá svoje dolge in trudne roke. Ko da se je nečesa spomnil, je naenkrat poklical iz druge sobe hčer Leno.

Tiho in mehko je stopilo v sobo svetlolaso dekle. Ponosno mi je prikimala v pozdrav. Očitno jezna na očeta, ker se ni ravnal po zdravnikovih navodilih, je stopila k njemu ter mu skrbno popravila blazino.

Bogatirev jo je zaprosil: »Lena, povej, kako si ugnala v kozji rog tiste stare strugarje v remizi.«

Dekle me je ježno pogledala, z odločno kretnjo popravila očetu odejo in si z rumenkastim glavnikom naglo potegnila po laseh.

Najbrže je bilo od njenih las tako toplo in svetlo v sobi. Najbrže je bila zavoljo njih polnočna tišina tako prijetna in voljna...

Zaslišal sem nestrpni klic sirene.

Skoraj stekel sem iz sobe. Že zunaj sem zaslišal glas Bogatireva. Žalosten in ljubeč glas, ki me je klical. Vrnil sem se. Objel me je in njegova velika, topla glava se je dotaknila mojih ustnic. Položil sem ga na postelj in stekel. V dekletovih očeh sem odkril košček neba. Ujel sem še njegov zadnji nasvet:

»Preglej gumijevo cev na parni zavori.«

Te besede so me zasledovale vso pot do postajališča.

Na zgornjem križišču Čajkino sva se srečala dva strojevodja: Sergej Starodub in jaz. Tema je pokrivala postajališče kakor katran. Nizko, spomladansko razcefrano nebo je viselo nad vlažno zemljo. Proga se je izgubljala v črni megli.

Iz postajališča je stopilo nekaj ljudi. Dež, ki je zmrzoval v zraku, je bil popljuval svetilke ter je dušil psovke in žolčni prepir. Nekaj železničarjev je obkrožilo strojevodjo Staroduba ter mu prigovarjalo zlepa in zgrda:

»Tovariš Starodub, pojdi no! Plavž vendar ne more ostati brez rude!«

Serjoža je molčal.

»Pokveka si, ne pa mehanik. Vola za rep bi držal, ne pa za regulator!«

Starodub se ni dal užaliti. Že dvajsetič je preštel vagone in odkimal z glavo: »Ne morem.«

V teh besedah je bilo čutiti nemoč. Vagonov je bilo petnajst. Po navadi je imel vlak iz rudnika le po tri. Ali to je bilo sedaj premalo. Zakaj Martinove peči bodo zamrle — zaloge rude so bile izčrpane, že včeraj niso pripeljali ničesar. Najmanj petnajst vagonov bi bilo treba.

Klanec pa pada za tri in štirideset metrov. Če ga pogledaš s postajališča, vidiš tirnice, ki drve v prepad, na čigar dnu se blešče luči Magnitogorska.

Tja doli je bilo treba pripeljati vlak petnajstih vagonov. O tem je premišljeval Starodub. Pod kožo mu je gomazel hladen strah. Pred očmi mu je rasel kup kadečih se razbitin vlaka, raztreščeni parni kotel je gledal in lastno dragoceno, zmrcvarjeno telo. Preplašen je pogledal poledenele tirnice, tovarniške luči in smolnato črno noč ter zavpil: »Ne grem!«

Ta hip sem prišel na postajališče. Spotikajoč se je pritekel k moji lokomotivi dežurni kretničar. Ponudil mi je, naj vodim vlak.

To je storil zgolj iz obupa. Vedel je, da sem še mlad, celo zelo mlad strojevodja. Pravi strojevodja bi moral biti skoraj dvakrat starejši.

Povedal je svoje in se mučil, ker je bil preverjen, da ne bom privolil. Globoko užaljen sem molčal. Njegov glas, ki je bil poln dvoma, me je ranil.

Jezno sem treščil kladivo — nervoznost, ki je Borisova močno presenetila — molče dal znamenje za odhod in krenil, da bi pripel vagone.

Nestrpno sem pregledal avtomatske zavore, preiskal gumijevo cev na parni zavori, ali je cela in ali se dosti trdno prilega. In tedaj me je prešinila nesramna misel: »Nemara mi je Bogatirev zato svetoval, naj pregledam gumi, ker je sam na to pozabil takrat, ko se je pripetila nesreča? Morebiti tudi na oklopnem vlaku...«

Vendar sem za to drznost udaril samega sebe s pestjo in se naglo vzpel na lokomotivo.

Vlak je bil pripravljen za odhod. Toda zadržal sem se pri kotlu in pogledal skozi okno. Na nebu je toplo in vabeče ko dekliško oko trepetala zvezda. Rad bi bil zavlekel odhod še za nekaj minut. Dal sem si opraviti okrog zaboja z orodjem, hotel sem skočiti z lokomotive, toda ujel sem pogled Andrijuše Borisova, ki je bil poln zaupanja vame, in postalo me je sram.

Skočil sem k piščalki, bilo je, ko da se z žvižganjem pare in zvokom bakra razlega moj glas po vsej dolini, po gorah, jezeru in stepi. Lokomotiva je presunljivo piskala, njen glas je kakor jok donel pod črno nebo.

Pomiril sem se. Nato sem odprl regulator in pognal stroj. Začutil sem čudno slabost. Zazdelo se mi je, da padam v neznansko globoko brezdno, vendar sem se hitro zbral in poslej nisem več izgubil oblasti nad seboj. Brž ko sem prišel preko kretnic, sem zaprl regulator. Začel se je klanec, podoben ledeniku.

Vlak je tekel tiho, kolesa so rahlo udarjala ob tirnice. Do pasu sem se nagnil skozi okno na lokomotivi. Ledena toča mi je bičala oči, me ščipala v ušesa in mi ni dala dihati. Nisem se mogel skriti za jekleni ščit. Hotel sem videti tla, da bi tako nadzoroval gibanje lokomotive. Niti malo hitreje nisem smel voziti, sicer bi bilo vse izgubljeno: kakor otroške sanke bi vlak zdrčal po zaledenelih tirnicah v dolino.

Roka krčevito stiska bakreni ročaj... Čutim, kako mi pod nohti polje nekaj toplega, se razliiva po vsem telesu, žge srce, vdira v prsi, se dviga v grlo in na jezik ter se hoče sprostiti s krikom. S prosto roko se tolčem po bradi, snamem kapo ter nastavim glavo vetru in ledenemu dežju. Pozorno, da mi solze zalivajo oči, strmim v tla.

Srce mi zastaja, prsti so otrpnili, ne morem jih več pregibati. Rad bi obrnil ročaj, zavrl vlak. Zavora se ne premakne. Najbrže se je zalepila. Zagrabim z obema rokama, se z vsem telesom vržem nanjo. Čutim, kako se stroj trese. Bojim se odpreti cilinder na zavori, ne verjamem, da mi je vlak pokoren. S pomočjo ventila pomalem zmanjšujem pritisk zavore in se spuščam čedalje nižje v dolino...

Že žarijo pred mano ko zvezde luči postajališča Čajkina. Sedaj pride oster ovinek, globok jarek, in tam doli, že čisto blizu, je postaja in so Martinove peči.

Postal sem pogumnejši. Previdnost in zvijače se mi zazde smešne. Pozabil sem na včerajšnjo nesrečo. Še bolj zrahljam zavoro. Vlak pa kakor da je čakal na ta trenutek. Vročično zadrhti in plane naprej. Poskusim ga znova zavreti, ali zdaj je že prepozno. Kolesa drve in me ne ubogajo več.

Zemlja se je pogreznila. Onstran okna drvi črna stena brez konca in kraja. Naglo se ozrem po Andrijuši Borisovu. A on je celo sedaj docela miren: ves bel v obraz opazuje s široko razprtimi očmi moje kretnje.

Pod njegovimi pogledi sem premagal svojo razburjeno naglico ter jel mirneje uravnati zavore. To me je rešilo, da nisem izgubil glave. V svoji razburjenosti bi bil utegnil zavreti bolj kakor je bilo potrebno. In tedaj bi začela kapljati z zavor raztopljenja kovina! Zavirati je treba v presledkih.

Skozi okno ni videti ničesar. Veter mi v ostrem kotu pritiska vrat k oken-skemu okviru, katerega rob se mi zajeda v grlo kakor topa žaga ter mi trga žile.

Martinove peči se bližajo. Zdi se mi, da so njihove luči že tik dimnika loko-motive. Padajo, krožijo, se dvigajo, ali vlak me še vedno ne uboga. Vendar ne verjamem, da me čaka pogin.

Hladneje obračati krmilo, mirneje! Zdaj pride ravnina pred postajo, proga zavije v loku, tam je semafor. Signali in postaja. Tam me čakajo ravnatelj, očetov tovariš Garbuz in topilec Kramarenko. Povedali bodo delavcem na Mar-tinovih pečeh, kdo je pripeljal rudo.

Prazni cilindri so sikali, ko smo se ustavili na postaji. Omahnil sem na sedež in sem čutil, da so mi žile povsem prazne, kakor da mi je nekdo kri izsesal iz njih. Rad bi spal, kadil. Potlej sem planil pokonci, začel dirjati po lokomotivi, se smejal od radosti, objel Borisova in kričal »Andrjuša, prispeli smo, prispeli!«

Pogledal me je začudeno: »Kako pa naj bi bilo drugače?«

Predal sem mu lokomotivo in stekel k Bogatirevu. Naslonjen na blazine je ležal ob oknu. Imel je vnete oči. Ko me je zagledal, me je zagrabil za roko in spet padel vznak. Vse jutro je molčal, enkrat samkrat je zašepetal, kakor bi mi zavidal:

»Tako srečo imajo ljudje samo v pravljičah, Sanj.«

ENAINŠTIRIDESETO POGLAVJE

Suh in dolg leži Boris na postelji. Spi že dvanajst ur, ves čas na hrbtu. Diha naporno, hrope in stoka. Prišel sem bil z dela, poslušal dve predavanji v inštitutu in sedaj sem brez sape pritekel, da bi mu razodel svojo veliko radost. On pa še zmeraj spi.

Le poredkoma ga vidim. Že ves mesec ni izmenjal rjuh na svoji postelji. Vendar so čiste, saj malokdaj spi na njih. Vse moje skrbi za njegovo zdravje so zaman. Sleherni dan izlivam njegovo skisano mleko in se jezim na nespamet-nega tovariša. Bil je drugi, ki je vodil vlak z rudo po klancu. Potem je bil kmalu vzpostavljen redni promet, ali Boris je pohlepen in noče zapustiti loko-motive.

Tako leži ves suh in upadel, z ostrim, dolgim nosom, s štrlečimi kostmi nad očmi, ki mu zakrivajo modrikaste trepalnice.

Žalost mi stiska grlo. Ustnice se mi naenkrat osuše in mi jamejo drobno drgetati. Sklonim se nad Borisa, poklekнем, objamem njegovo ovelo telo. Hotel bi ga zbuditi z bratskim, prijateljskim šepetom, hotel bi se enkrat za vselej pogovoriti z njim.

»Borja! Boris!«

Boris se obrne na bok, odpre oči ter se mi prazno zastrmi v obraz; dolgo me ne spozna. Ponudim mu kozarec mleka. Pohlepno ga izpije in zahteva še. Po-stavim predenj poln lonec mleka, kos masla in hlebec kruha.

Ne da bi odgrnil odejo, se dvigne, se še ves šibak nasloni na zid ter jame goltati. Njegov tek me razveseli in opogumi. Rad bi mu zaupal svojo srečo.

Pred kratkim sem postal študent večernega inštituta. Pri izpitu sem imel srečo. Komisija me je po naključju izpraševala le tisto, kar sem znal, in me je vpisala na literarni oddelek. Brž po prvih predavanjih pa sem spoznal, da je nekaj let pouka v tovarniški šoli vse premalo in da predavanjem nisem kos.

Na novo sem si uredil svoj urnik. Osem ur na lokomotivi, niti sekunde več. Zaupam svoji brigadi kakor samemu sebi. Skupaj smo trepetali za življenje

stroja, ozdravili smo ga in dosegli pri delu vzorne rezultate. Torej: osem ur za proizvodnjo, dve uri za priprave, prho, uredništvo stenskega časopisa, dve uri za obed, zajtrk in večerjo, štiri ure za delo v inštitutu. Za spanje ostane osem ur.

Pri tem bom začel z operacijo. Nočem odtrgati polovice. Vem, da bi tedaj postal slab strojevodja — nevrotik, zehajoč študent in len urednik. Šest ur spanja je mlademu in zdravemu človeku popolnoma dovolj. Dve uri, ki jih na ta način pridobim, bom uporabil za učenje. Proste dneve bom posvetil gledališču, kinu, izletom v Uralsko pogorje.

Torej vsak dan po dve uri. Sedim nad matematiko, fiziko, kemijo. Ko začnem mešati koeficient in polinom, kvadratne enačbe z navadnimi, tedaj zaprem knjigo, previdno zložim zapiske in se napotim k tovarišici Leni Bogatirevi, ki je nedavno končala popolno tovarniško šolo.

Vodi me skozi strani zbirke algebrskih nalog in tiho pojasnjuje:

»Da krajšaš ulomek, moraš deliti števec in imenovalec z istim številom.«

Besede se mi jasno in hitro vrezujejo v spomin in prvikrat čutim, da v moji glavi ni več viharja števil in formul, temveč urejena vrsta matematičnih sklepov.

V moji sobi se pogostoma učimo fiziko ter delamo kemične poskuse. Poma-gata nam Anatolij Strepanov, ključavničar mehanične delavnice, in moj tovariš, propagandist Koškarev.

Boris me je prosil, naj ponoči ne ugašam luči. Včasih leži do zore na postelji s knjigo v rokah. Ali pogostoma ga ujamem, da ne bere, marveč ure in ure nepremičen in s široko odprtimi očmi strmi v strop. Vprašujem ga tiho:

»Kaj premišljuješ, Borja?«

»Kar tako, nič posebnega.« In znova zgrabi knjigo ter se ves zvije v dve gubé. Vidim, da v resnici nič ne misli. Nekaj ga tare, toda ne misel in volja, temveč izčrpano, oslabeledo telo.

Neredko ga v spanju zvijajo krči in pot mu obliva suhljato telo. Zjutraj vstaja s pijanimi očmi in z modro oteklim obličjem ter tak hiti na lokomotivo.

Pred kratkim je vstal in zagledal na snežno beli rjuhi rdečo liso. Delal sem se, kakor da spim. Odrevenel je stal pred posteljo. S trepetajočimi rokami je zagrabil rjuho in jo nesel k oknu. Sončni žarki so obsijali lepljive madeže. Še zmeraj ni verjel. Rjuha mu je padla iz nemočnih rok na tla, se zvila in odkrila krvavo sled kakor svežo rano. Sklonil je glavo, nage mišice so popustile. Zazeblo ga je. Zoprna mrščavica ga je stresla. Oči so se mu ovlažile in nabrekle. Nisem ga več mogel gledati. Bilo mi je, da bi zatulil od pekoče bolečine. Planil sem k njemu in ga stresel za njegova suhljata, otroška ramena:

»Borjka, Borj, ti svinja, ti načelna grdoba! Zgorel boš ko trska. Zdraviti se moraš, slišiš, in sicer takoj!«

Malo se je zravnal. Zamišljeno me je pogledal. Oči so mu bile polne žalosti in solz. Poskusil se je nasmehniti in z nekam tujim glasom me je začel tolažiti:

»Neumnost, Sanj, neumnost.«

Oblekel se je in stekel iz sobe. Ni maral takih pogovorov.

Drugi dan sem načel na seji komsomolskega komiteja vprašanje o takojšnjem dopustu za Borisa. Dobil sem mu prosto mesto v zdravilišču, toda on je po-nudbo odločno odklonil.

Šel sem k njemu na lokomotivo. Na vrsti je bil oddelek strojevodje Para-monova. Ta je tudi dežural, medtem ko se je Boris ukvarjal z nekim delom stroja. Razstavljal ga je, ga umival s petrolejem ter z nohti strgal blato z njega.

Svoje kovinsko orodje je polagal na železo previdno kakor kristal, da bi ne izdolbel niti najmanjše praske. Ko sem ga zagledal, sem pomislil: »Kako gori za svoj stroj, kako ga skrbi najmanjša ranica na njem! Bolj ga varuje ko lastne oči, vse svoje sile mu daje, tačas pa zanemarja najdražji stroj — svoje telo. Kakor pravi škodljiviec kvari njegove nenadomestljive dele in ga ugonablja. In misli, da ima popolnoma prav.«

Jeza me je popadla. Treščil sem orodje, ga prijel za roko ter mu ukazal, naj mi sledi. Na vratih se je zaustavil in takrat je prvič dvignil roko name. Sprla sva se. Obljubil sem mu, da ga bom spravil pred častno razsodišče.

Zjutraj se je vrnil domov. Pozabil je na svojo užaljenost. Peljal me je v pisarno remize in mi pokazal stenski časopis, plakate in desko, na katero so zapisovali rezultate dela. Povsod sem videl, da se je Borisov stroj, ki je še pred dvema mesecema zmogel komaj štirideset odstotkov po načrtu odmerjenega prevoza, povzpел na sto štiri odstotke. Pozval je na tekmo pet strojev svojega oddelka.

Molče je narisal na tabli shemo, na kateri so se vile zmedene črte ter se stekale v središču, ki ga je označil s krogom. Tu je bilo zapisano število njegovega stroja.

Odmaknil se je in čakal, da doumem pomen risbe.

»Da, taka je ta reč. Drugače ne gre. Izbriši krog, in vse črte se zmešajo.«

Ko sva se vračala domov, mi je goreče dokazoval: »Sanj, pomisli, dosti nas je, slednji dan rasejo novi graditelji, a vendar smo še zelo revni. Imamo vroče srce, veliko energijo, ali strojev je premalo. Vse moramo dati, kar zmoremo, nase ne smemo gledati.«

Besen sem histerično kričal: »Slepec prismojeni! Premalo strojev! V Magnitogorsku premalo strojev! Še nikoli ni videla Rusija take tehnike!«

Znova sva se spričkala.

DVAINŠTIRIDESETO POGLAVJE

Moj dan se začneja ob petih zjutraj. Majhna budilka me s svojim milim in neizprosnim zvonjenjem prežene iz postelje. Še trepetu kovinski pokrovček na zvoncu, ko planem pokonci. Z mokro krtačo pometem tla, prezračim na odprtem oknu posteljnino in nato stečem v kopalnico, polno svežosti in hlada. Naposled oblečem sportne hlačke in telovadim. Ko začutim, da mi je koža rdeča ko zarja in da me žge, spijem že sinoči pripravljeni kozarec mrzle kave ter odidem na delo.

Naše mesto je skrito v gorovju. Pobegnilo je pred tovarniškimi plini in dimom v skalnato zavetje nekaj kilometrov proti planinski svetlobi. — V tovarno hodim peš. Ljubim te dolge sprehode. Tedaj vdihavam opojni nočni zrak ter mislim na dekletke, ki ji lasje dehte po stepi, na polodprta usta in vroče telo, ki bi lahko zažgalo vso stepsko travo.

Hodim skupaj s ključavničarji, plavžarji, strugarji, po njihovi hoji in po drži glave vidim, da tudi oni sanjajo. Nemara so se tudi oni odrekli avtobusa ali vlaka, da bi lahko vdihavali omamni zrak ter mislili na svoje ljubljene.

Spredaj stopa dekletka z ruto na glavi. Soparno ji je, zato sname ruto, maha z njo nad glavo, stresa goste, težke lase, se ozira in se smehlja. Njen nasmejani pozdrav se mi zdi podoben nastajajočemu dnevu.

Krepka in polna neizrabljenih sil stopava drug poleg drugega.

Prehitiva vesele tesarje v delovnih jopičih, ki diše po gozdu, z rdečkastim prahom pokrite plavžarje, ključavničarje v črnih delovnih dresih. Umikajo se nama s poti in vidim, kako postajajo koraki teh bradačev lažji in hitrejši. Nekdo med njimi mi svetuje z neko tiho otožnostjo: »Objemi jo vendar, fant!«

Na križišču mi položi dekle na prsi svoje roke s toplimi dlanmi, njene mehke, vlažne ustnice nekaj zašepetajo mojim suhim očem, potem odide v strgarski oddelek in maha s svojo ruto. Jaz pa grem k vlakcu voziti raztopljeno lito železo.

Moj pomočnik Andrijuška Borisov me čaka pri stroju. Prevzamem dežurstvo. Slednji, tudi najneznatnejši delček stroja preiščem, pretipljen mehanizem in ljubosumno nadzorujem njegovo delo.

Do sončnega vzhoda z Andrijušo že izmijeva s koles mast in blato, ki sta se bila nabrala čez noč, do suhega obriševa bele dele, naloščiva medenino in vrneva svežino lakiranim bokom stroja, ki se svetijo ko zrcala.

Stroj stoji in čaka na rudo, blesteč, kakor bi bil pravkar prišel iz tovarne, napet, pripravljen na skok, lep in ponosen. Sončni žarki drse po njegovih delih ter se razkošno razsipajo po prostrani ploskvi njegovega telesa. S pomočnikom sediva v usnjenih naslanjačih, malce utrujena sva in mežikava od bleska in kričečih barv, ki nama lijejo v oči.

Ves čas vozim lito železo, na tisoče pudov, na deset tisoče. Sedim in gledam napeto, s širokimi očmi. Neutrudno moram nadzorovati kovinski slap, pripravljen v primeru nezgode na prvo mojstrovo povelje planiti v ognjeni metež ter reševati kovino.

Po sedmih urah predava stroj sledeči brigadi in stopiva na tla. Malce se opotekava. Borisov se mimogrede poslovi in steče na tečaj za strojevodje, jaz pa grem domov.

Doma vržem s sebe delovno obleko in v samih hlačkah stečem po strmih klancu k jezeru. Vsi moji najljubši koticiki so zasedeni. Ko se okopam, prosim Kramarenka, naj se malce umakne, in nastavim telo sončnim žarkom.

Čutim, kako moja utrujenost izhlapeva. Živi le še nekje v mišičnih vozlih.

Stegujem se, telovadam, in zadnji sledovi utrujenosti padajo z mene, izginjajo. Širim roke k jezeru, kakor bi ga za nekaj prosil, ali takoj se ujamem v laži. V resnici kličem Leno, se pogovarjam z njo.

Lasje se mi še niso posušili, ko že stopam po hodnikih večernega inštituta. Zagledam Leno Bogatirevo. Pazljivo ogleduje veliko kapljo na mojih laseh in previdno iztegne prste, da bi jo ujela. Tako mehka in dobra so njena polodprta usta, mlečno beli zobje se ji vabeče blešče in iz oči ji žarita tih smeh in neka varljiva plahost.

Na predavanjih sediva skupaj. Nisem užaljen, ko vidim, da so se Lenine ustnice posušile in zaprle, da so njene oči postale globoke, nekam trde in tuje.

Med odmori ves oddelek poje ob odprtih oknih predavalnice. Hladen mrak nosi pesem v gorske soteske, na jezero, k žareči zarji tovarn in v rudnik. Vrača se podvojena z zvenečim petjem deklet vrhu hriba, z vročimi valovi pogumnih klincev iz čolnov in bark na jezeru, z godbo iz Parka mladih.

Po predavanju odideva z Leno na njen dom. Skozi odprto okno gleda z velikimi očmi sinji večer. Tipa po steklu z mehкими vejami, mežika z očesci zvezd.

Lena obrne oknu hrbet, se skuša primakniti bliže k svetilki in si utrujeno tare svoje dolge obrvi.

Zaprla je knjigo, senca njenih iskrecih se trepalnic ji pade na lica, ki so ogorela ko lešnik. Plaho vpraša: »Nemara bo dosti za danes, kaj?«

Položim knjigo v naročje in jo pogledam z nezakritim posmeškom. Saj sva se dogovorila, da se ne dava premamiti lepim večerom. Ali ona ne dvigne trepalnic, in jaz se podvizam odgovoriti:

»Gotovo je zadosti, Lena, kaj ne?«

Oba se nasmejeva in objeta stopiva skozi drugo sobo, mimo Marje Grigorjeve, ki sedi z razpeto bluzo nad nekakšnimi papirji. Marja Grigorjevna nas pospremi do duri. Tesno objeta, združena v eno samo telo odideva proti jezeru, medtem ko ona stoji med vrati in strmi v gosto nočno modrino.

TRIINŠTIRIDESETO POGLAVJE

Martinove peči so grmele kakor še nikoli. Sleherni dan so dajale sto in sto ton litega železa povrhu po načrtu določene količine. S svojo lokomotivo sem stal pred črpalkami. V dveh slapovih je padal potok litega železa in zalival daljno uralsko nebo z rumenim požarom.

Tisto noč smo trdo delali. Slednji trenutek je bil dragocen. K livnici je bilo treba pripeljati vlak v osmih minutah.

V črpalke so padale poslednje temno rdeče kaplje ostankov litega železa. Pripel sem lokomotivo k vlaku. Zadaž so dodali še tri vagone žlindre in odrinil sem v upanju, da bom mogel še enkrat k Martinovim pečem, preden me zamenjajo.

Začelo se je daniti. Z jezera se je plazila megla. Kakor kopice vate je ležala na tirnicah. Po tehničnih predpisih svojega poklica bi moral ob takem vremenu voziti počasi kakor želva. To sem dobro vedel. Toda ali sem smel izgubljati dragocene minute? Martinove peči računajo z naglico. Čakajo črpalne vagone.

Dobro sem poznal vsak meter poti. Vozil sem, ne da bi zmanjševal hitrost, in nenehoma trgal meglo z ostrimi signali. Naenkrat sem začutil, da je stroj zoper mojo voljo začel teči hitreje in da je sproščeno zapuhal skozi dimnik.

Klanec? Ne, to ni mogoče, tu se vendar proga v zakrivljeni črti vzpenja navkreber. »Vlak se bo iztiril«, sem pomislil, ali bilo je prepozno.

Z jeklenim truščem in grmenjem so se na vlak zrušile gore. Udarile so v odbijač lokomotive, tender se je zaletel vanjo ko izstreljena krogla in vlak je kakor kamen zdrčal po strmini, ki se tam začinja.

Vrglo me je na tla, zasuli so me premog in kosi razbitih šip. S polomljenimi prsti sem tipal za zavoro, ali nikakor nisem mogel najti njenega izgubljenega ročaja. Zakričal sem pomočniku Borisovu: »Andrjuša, izčrpaj vodo in skoči ven!«

Pred nami so bile livnice. Tu je konec proge. Slep tir. V sledečem trenutku bomo podrli črpalke, razbili vilice na žerjavu, polomili stebre in stolpiče in stroje za razlivanje železa, Martinove peči se bodo morale ustaviti za mnogo dni.

Borisov molči. Dvignem glavo. Z nohti praskam po železu, se ujamem za spojnice na okenskem okviru ter se stegujem k zavori. Zdi se mi, da mi izpod nohtov kaplja nekaj toplega, lepljivega. Naposled si opečem dlan na medenina-stem ročaju zavore. S strašnim naporom zaviram in premišljujem: »Kako neki se je to moglo zgoditi? Saj ima vendar moj vlak najzanesljivejšo avtomatično spojko.« Nato se pogreznem v temo, izgubim zavest.

In zdaj sem se zavedel. Vprašujem prijatelje, ki se sklanjajo čezme: »Kako se je to vendar zgodilo?«

Andrjuša Borisov se preneha smehljati, obraz mu potemni, zgane se, kakor bi se pripravljajal na skok. »Tisti Riba,« pravi, »tisti Riba je med vožnjo pokvaril zavore, da bi se vlak iztiril.«

»Riba? Torej je to vendar škodljiva mrha!»

»Sanj, glej, da si hitro opomoreš. Sodili ga bodo. Nate čakajo, ti si glavna priča.«

Laže mi je, vesel sem. Rad bi vse po vrsti objel in poljubil. Torej nisem zakrivil nesreče.

»Kje pa je Borja? Na delu, kaj? Nikoli ga ni sit.«

Glave se sklonijo. Oči se obrnejo vstran. Molk.

»Zakaj vsi molče?«

Marja Grigorjevna zmedena zлага na kup zavojčke in škatlice ter mi kakor majhnemu otroku zapre usta z rdečim jabolkom.

...Čez dva tedna sem slednjič zapustil bolniško postelj. Kar je bilo polomljenega, se je zaraslo, rane in praske so se zacelile. Odklonil sem spremstvo ter sem šel peš domov. Rad bi bil presenetil in razveselil Borisa, po katerem se mi je močno tožilo.

Predstavljal sem si, kako bom stopil v sobo in kako se bova objela, da bo kar pokalo, kako bova potem sedla na postelj in obujala spomine na tajgo: bela hiša, levi s košatimi grivami in najino veliko tovarištvo.

Srdito sem obstal pred odprtimi vrati. »Spet se ne more ločiti od lokomotive!« Vprašal sem sosedove, kdaj je doma. Majhna, suha ženica z vodenimi očmi se mi je približala, me začudeno pogledala ter ozirajoč se zašepetala:

»Ni ga več, že dolgo ne, odnesli so ga.«

Ležim dolgo, ne da bi se zavedal ur, ki potekajo. Skozi padajoči somrak gledam v kotu gola rebra postelje, na zidu visi ko obešenec suknjič s svetlim črnim krznom, ki se je tako lepo podalo njegovim lasem. Duši me, ne morem več strpeti v tej sobi, kjer mi sleherna stvar kliče v spomin njegovo podobo. Odidem k Uralu, blodim po visokem obrežju in slišim znano pesem Borisove lokomotive. Stopim za tem klicem, jo poiščem na postaji. Mislim si, da jo bom našel umazano in zapuščeno.

Ne, prav taka je, kakor je bila za njegovih časov. Kotel se leskeče, naloščeni deli žare.

Naglo stopim med ljudi, da bi se iznebil slabosti, ki me stiska za vrat. Srečam Bogatireva, ki so ga nedavno izvolili za tajnika celice. Stiska mi roko in me s skrivnostnim nasmehom odpelje k velikemu plakatu na zidu remize. Berem mrtve besede:

Danes, dne 8. avgusta

**BODO SPREJETI V STRANKO HEROJI MAGNITOGORSKA STROJEVODJE
LOKOMOTIV ŠTEV. 20, 100, 2455 in dr.**

Na skupščino je prišla vsa moja brigada in strojevodje šestih tujih lokomotiv.

Bogatirev je stal pred dolgo mizo, gledal preko naočnikov po dvorani ter govoril držeč v rokah mojo prijavo: »Glejte, tovariši, sprejemamo ga v leninovsko vrsto strojevodij, v njegovem življenjepisu pa je zapisano, da se je ukvarjal s tatvino, jemal kokain in sedel v poboljševalnici. Kaj naj storimo?«

Dvorana je dolgo molčala, ljudje so gledali v tla. — Skozi odprto okno so doneli klici lokomotiv. Veter se je upiral v rob plakata, ki je trepetal ko ranjena perot. Ljudje so bili veseli, da so našli nekaj, kamor lahko usmerijo svoje zmedene poglede. Napeto so poslušali šumenje trdega papirja in vsem je bilo žal, da se trga na zarjavelem žeblju.

Odločno se je dvignil strojevodja Garkuša. Stopil je k mizi, si zapel suknjič, si pogladil srebrne lase ter začel počasi:

»Petnajst let vodim eno sovjetskih lokomotiv, vsega skupaj pa imam opraviti s stroji dobrih štirideset let. Tovariši, pa sem tudi jaz sam skoraj trideset let kradel. Pobiral sem v remizi medeninaste pipe, obroče, kolesca, ploščice — skratka, vse sem pobiral in potlej prodajal ljudem. Lokomotivi sem kradel drva in premog — zase, za kurjavo in za prodajo. Pa me ni bilo prav nič sram. In zakaj naj bi me tudi bilo? Zakaj bil sem lačen, dragi moji. Kup otrok sem imel, železniška uprava pa nas je beraško plačevala, in še za stanovanje, za kurjavo in razsvetljavo nam je jemala od plače. Zdaj pa povejte, kdo izmed vas ima toliko poguma, da bi me obsodil, ker sem nekoč kradel? Nihče? Zakaj pa sedaj ne kradem, to je še šolarju jasno. Samemu sebi nihče ne krađe.«

Bogatirev je molčal. Po Garkuši je vstal strojevodja Fedorov, ki me vselej zamenja na stroju:

»Sicer nisem v stranki, vendar lahko rečem, da poznam Sanjka že dobro leto in dodajam, da moramo občudovati njegovo navdušenje za naše delo.«

Andrjuša Borisov je razburjeno govoril: »Tovariši, bil sem navaden kopač, zdaj pa se pripravljam za izpit za strojevodjo. In vse to je storil Sanjka, on mi je pomagal.«

Strojevodja Garkuša, še vedno razoglavljen, je iztegnil svoje dolge roke in prekinil Borisova: »Vsa naša družba, Sanj, te pošilja v celico. Naprej!«

Potlej so govorili še tajnik komsomolskega komiteja, načelnik remize, strojevodje, pomočniki. Prijetno in hkrati težko mi je bilo poslušati tako poplavo hvale. Vendar sem moral poslušati, taka je navada: danes poslušam jaz, jutri pa me bo kdo prehitel in potem bo on poslušal.

Bogatirev ni vedel, kam bi z naočniki. Sukal jih je med prsti, si jih zatikal za ušesa, pihal v stekla, se skušal pomiriti, stisniti ustnice in premagati trepet v rokah in kolenih. Nekdo je zavpil:

»Glasovanje!«

Bogatirev se je spomnil svoje dolžnosti in je naznanil glasovanje, a je pozabil poudariti, da imajo le člani stranke glasovalno pravico. In tako se je vse zgodilo proti pravilom. Glasovali so tudi komsomolci in nečlani.

ŠTIRINŠTIRIDESETO POGLAVJE

Vsak svoboden dan dobiva z Leno od strokovnega komiteja vstopnico za enodnevno bivanje v sanatoriju, ki se skriva v hribih na obali Vročega jezera v opojno dišečem borovem gozdu. Še ponoči grem ponjo. Prinesem cvetja in posujem z njim speče dekle.

Že o prvi jutranji zarji greva čez stepo. Rosa je hladna.

Lena je v svoji nežni batistni obleki podobna svetlo modremu jutranjemu nebu.

Objame me in skozi tkanino, tenko ko pajčevina, čutim njeno vroče telo.

»Ljubi moj, kako lepo je življenje!«

Rojstvo sonca dočakava na pečini. Tam me Lena uči skakati v jutranje jezero, ki ga pokriva ko tenčica modra meglica.

»Napni mišice, telo ti mora biti kakor kamen, potem skoči!«

Primem se za namišljeni trapez, se sklonim in na Lenino povelje planem s skale.

V vodi, ki mi drvi naproti, vidim koščke neba, in planin, ki me prehitevajo, na bregu pa Andrjuško Borisova in strica Mišo. Njune roke so polne srebrnih, trepetajočih rib.

Razklal sem vodo, jezero odpira svojo globino in me sprejema vase. S skale mi maha Lena in mi čestita. Ribiča sta vrgla trnke in mi nekaj kričita. Verjetno se z Leno veselita mojega uspelega skoka.

Po stezici se vzpnem na skalo. Razpraskana bedra in ogorele prsi mi pokrivajo kapljice vode. Lenina glava leži ob mojih nogah. Njeni topli prsti mi grejejo mišice, z ustnami lovi hladne kapljice in šepeta, ne da bi se potrudila skriti sijaj svojih oči:

»Saša!«

...Zvečer sva še zmeraj v planinah. Že je videti Magnitogorsko dolino, ki žari ko zvezdnato nebo. Ogenj Martinovih peči odseva na temnih oblakih in je kakor zarja vzhajajočega sonca. Previdno sedeva na kamen. Mesec naju obliva s svojim belim dežjem.

Sediva neskončno dolgo...

V sanatorij se vračava po obrežju, po katerem vrvi množica sprehajalcev. Ljudje se ustavljajo in naju radovedno gledajo: objeta stopava, zagorela in s pesmijo v očeh. Ob slovesu mi položi Lena svoje gibčne roke na glavo in zašepete z zaprtimi očmi:

»Saša, najbrže ne bom več smela plezati po skalah.«

Še zmeraj ne razumem. Pokrije mi roko z vročimi ustnicami in pristavi:

»Dragi, še bolj ga boš moral imeti rad kakor mene.«

In steče po marmornatih stopnicah v ženski oddelek sanatorija.

Jaz pa zdrvim v naš oddelek, se vrtim po sobi, objemam strica Mišo, novega prijatelja Koljko Bogatireva, zidove, posteljo, ogledalo. Rotim radio in pse, naj molče.

Potem stečem po spečem sanatoriju k inženirju Garbuzu. Bliskajoč z zlatimi zobmi me prime za roko, se smehlja in pravi:

»Razumem, razumem, pojdi. Pojdi spat!«

STARI PRISELJENEC OB KUHINJSKEM OKNU*

LOUIS ADAMIČ — VITO KRAJGER

Za svojo številno družino, sorodnike in prijatelje je Anton Kmet »oče Tone«. V slovenščini, ki je njegov materin jezik, pomeni oče poleg roditelja tudi naziv za starega moža, medtem ko je Tone družinska skrajšava njegovega imena. Da je oče Tone star mož, o tem ne more biti nobenega dvoma.

Njegovo izžeto, suho telo je sključeno, suhi vrat sili iz štrlečih, zaradi starosti zaostrenih lopatic, in zaradi nog, ki ga že slabo nosijo, sedi oče Tone vse dolge dni na trdem, cvilečem starem naslanjaču ob majhnem oknu v kuhinji v pritličju svoje hiše št. 6208 Schade avenije v Clevelandu, država Ohio. Tam posedeva po deset do štirinajst ur dnevno in gleda na dvorišče, kjer ni mnogo videti; gleda in vleče svojo roženo pipico in puha dim v kratkih, določenih presledkih; in ko tako sedi, gleda in kadil, misli svoje misli.

Včasih kaj zagodrnja ali zahrka sam pri sebi, kakor da bi hotel pritrditi mislim, ki se mu pode po glavi, ali pa dvigne široko, tresočo se roko, ki je že

* Objavljeno v ameriški reviji »The Saturday Evening Post« julija 1940.